

NORMAN F. CANTOR: *Medieval History. The Life and Death of a Civilization.* Second Edition. The Macmillan Company, London, Collier-Macmillan, 1969. xxiii, 584 s. Ill. 15 kort. 95 sh.

JEFFREY BURTON RUSSELL: *Medieval Civilization.* New York, London, Sydney, John Wiley & Sons, 1968. xiii, 635 s. Ill. 17 kort. 95 sh.

Der kommer mange fremstillinger af middelalderens historie på markedet i USA i disse år. Af de to foreliggende er Russells ny, mens Cantors er en let ændret udgave af hans bog med samme titel fra 1963. De to fremstillinger har en del træk fælles. Det er universitetslærebøger skrevet af historikere, der optræder som talsmænd for nutidsmenneskers beskæftigelse med middelalderen. Begge bøger er velskrevne og med et tilfredsstillende udstyr af illustrationer, stamtavler, årstalslister, kort og indices. Russell har hyppigere end Cantor en præsentation af kildegrundlaget, og han har noter til hvert kapitel. Begge redegør for kontroversielle spørgsmål indenfor forskningen, og begge har helt ajourførte bibliografier koncentreret om engelsksproget litteratur. Af Russells litteraturliste fremgår det, hvilke af de anførte bøger der findes i paperback-udgaver, mens Cantors ligefrem er formet som et »reading program« i middelalderhistorie. Det kan bruges i lyset af et fint historiografisk afsnit om nyere middelalderforskning.

Det er som nævnt forfatterens anliggende at gøre middelalderhistorien relevant og betydningsfuld for moderne, oplyste mennesker. Navnlig Russell aktualiserer sin fremstilling ved udstrakt anvendelse af middelalderlige paralleller til moderne forhold. Cantor peger dristigt på udviklingslinier gennem mange århundreder, begge ræsonnerer på livet løs over historiens gang og fælder domme over personer og begivenheder.

Hvad stofvalget angår er forfatterne åbenbart enige i at gøre forholdsvis lidt ud af senmiddelalderen, men så hører ligheden også op. Russell stræber mod at dække historiens forskellige sider, mens Cantors bog har interesse ved en meget bevidst udformet og konsekvent gennemført afgrænsning af opgaven. Cantors egentlige interesse er idéhistorie, men han viser fuld forståelse for forbindelsen mellem idéerne og den sociale situation, de er opstået i. Det hedder et sted programmatisk, at det er alt for snævert at skildre Thomas Aquinas' teologi uden at sætte den i forbindelse med det samfund, der præsenterede ham for de problemer, han prøvede at løse. Men filosofi, religion og andre udtryk for menneskelig åndskultur indtager hæderspladsen i fremstillingen. Historiens genstand er nemlig ikke blot de rene facts, men nok så meget menneskers oplevelse af og reaktion på de begivenheder, der bestemte deres skæbne. Men dette får sandelig interessante konsekvenser. Hvor vigtig er egentlig den økonomiske udvikling i et samfund, hvis ledende lag ingen forståelse har for den? Svaret er, at økonomiske forhold skal skydes i baggrunden: »it provided a limiting and conditioning framework within which medieval men made their choices on religion, government, art, literature, etc., but by itself economic change determined nothing. How much better would we understand the experience of medieval men if some of the ingenuity and time spent on examining town origins had been devoted to studying the Virgin cult!« (s. 8).

At Cantor også magter at udføre sit program i praksis fremgår f.eks. af investiturstridens behandling. Her skildres debatten om det kristne samfunds ud-

formning mere udførligt end den konkrete politiske kamp. Men Cantors version af idéhistorie er ikke ætervaderi uden forbindelse med virkeligheden som en del af den tyske Geistesgeschichte vedrørende middelalderen.

For et bredere dansk publikum vil navnlig Cantors bog kunne anbefales forudsat at bogens selvvalgte begrænsning akcepteres. Derimod er det tvivlsomt, om nogen af bøgerne kan finde anvendelse i universitetsundervisningen med dens udvikling i retning af specialisering på bekostning af overblik og sammenhæng gennem århundrederne.

ESBEN ALBRECHTSEN

F. M. STENTON: *Anglo-Saxon England*. Third Edition. *Oxford History of England*. Clarendon Press: Oxford University Press, 1971. xlv, 766 s. £ 3.50.

Stenton's nu klassiske syntese af Englands historie fra angelsaxernes indvandring til Vilhelm Erobrerens død udkom første gang i 1943, og anden udgave allerede i 1947 med kun få rettelser og mindre ændringer. Siden sin fremkomst har den stået som standardværket, det selvfølgelige udgangspunkt for studier i perioden. Den har tegnet forskningens opfattelse af udviklingen som hele, og den har fungeret som håndbog.

I de sidste år før sin død i 1967 arbejdede Stenton med bogen med henblik på at udsende en tredje udgave, og dette arbejde er efter hans død afsluttet af hans enke og flere kolleger, som har taget meget pietetsfuldt på teksten. Det mindst problematiske er givetvis at føre bogen ajour som håndbog. Der er optaget ny litteratur i den fortrinlige ræsonnerende bibliografi, noterne henviser til nye kildeudgaver, nye fakta er indarbejdet i teksten og yderligere har bogen nu fået en udførlig indholdsfortegnelse på 30 sider ligesom de øvrige bind i serien. Anderledes vanskeligt er det at holde en fremstilling på højde med situationen som syntese af forskningens aktuelle opfattelse, og det er et ganske specielt utaknemmeligt hverv med den foreliggende bog, for få synteser har i en grad som Stenton's *Anglo-Saxon England* inspireret til ny forskning; her har den, alle andre gode sider ufortalt, sin allerstørste fortjeneste. Det bliver formodentlig netop i denne funktion, at bogen i fremtiden vil komme til at stå svagest, for der er ikke gjort noget forsøg på at tage hensyn til den forskning efter 1943, som er uenig med Stenton i fx. hans opfattelse af samfundsstrukturen, hvor Stenton i fortsættelse af Stubbs ligger på den germansk-demokratiske linje. På dette og andre punkter kan man idag ikke give en syntese, kun gøre rede for de modstridende opfattelser. Stenton havde det imidlertid sådan, at han holdt sig til kilderne, og hvis andre var enige med ham i hans tolkning, var det godt (- for dem), var de uenige, ignorerede han dem mildt (jvf. Dorothy Whitelocks nekrolog over ham i *English Historical Review* 1969, s. 1-11). Dette synspunkt er, hvad der forekommer unødvendigt og lidet hensigtsmæssigt for håndbogsfunktionen, også anlagt i bibliografien, hvor man derfor må savne væsentlige nyere arbejder af forskere som fx. Warren Hollister, John, Sawyer, Richardson og Sayles.

Det vil heraf forstås, at der ikke er sket væsentlige ændringer ved Stenton's værk. Hans synspunkter er i det store og hele uændrede siden 1943, og de er fremdeles vægtige, man kan stadig ikke studere perioden uden Stenton's hjælp,